

Variációk egy témára

Előadó-művészeti törvényről, TAO-ról, Érdekegyeztető Tanácsról, Zeneművészeti Bizottságról

Éppen 10 éve, hogy az Országgyűlés elfogadta az Előadó-művészeti törvényt. Az első tíz év tapasztalatairól kérdeztük dr. Gyimes Lászlót, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének főtájtárát, a törvény egyik alkotóját és Kovács Gézát a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének elnökét.

A törvény eddigi tapasztalatai

I *Hogyan értékeli az elmúlt tíz évet? Milyenek ítélik meg a törvény hatékonyságát, és mit változtatnának meg az eddigi tapasztalatok alapján?*

DR. GY. L.: Ez a törvény mindenképpen mérföldkőnek számít a magyar előadó-művészet történetében, és a magyar előadóművészek életében, hiszen ezt megelőzően az előadó-művészetre vonatkozóan lényegében semmilyen szabályozás nem létezett. Hogy példát is említek, sem a zenekar, sem a színház jogi fogalma nem volt sehol definiálva. Ezen túlmenően pedig olyan kérdések sem voltak szabályozva, hogy hogyan épül fel egy finanszírozási rendszer, hogyan épül fel egy teljes előadó-művészeti rendszer, mi az Alaptörvényből levezethető kötelezettsége a magyar államnak. Az pedig, hogy ezeken túlmenően még sajátos munkajogi szabályok is megjelentek a törvényben, az nélkülözhetetlen volt, mert ezek hiánya miatt kínlódott mindig az ágazat az általános munkajogi szabályokkal, amelyek általában alkalmatlanok e különleges munkahelyek, előadó-művészeti műhelyek sajátos foglalkoztatási viszonyainak a szabályozására. Egyébként külföldön felismerték és elismerték ennek a törvénynek a jelentőségét, hiszen olyan kötelezettségeket rögzít, mint az állami felelősségvállalás, a finanszírozás, vagy a foglalkoztatási viszonyok kérdése, és ezért a törvény olyan ritka és egyedülálló nemzetközi visszhangot kapott, hogy a több mint hetven ország szakszervezeteit tömörítő nemzetközi szervezet, a Zenészek Nemzetközi Szövetsége javaslatára szakszervezetünk elnyerte az UNESCO hivatalos partnerszervezetének, a Nemzet-

közi Zenei Tanácsnak a „Zenei jogokért” elnevezésű díját. Ilyen kitüntetést az UNESCO és a Nemzetközi Zenei Tanács történetében muzsikusszakszervezet még soha nem kapott.

„Ez a törvény mindenképpen mérföldkőnek számít a magyar előadó-művészet történetében...”

„A korábbi szabályozás az állami finanszírozás mértékét a fenntartói támogatáshoz igazította és így lényegében fele-fele arányban állapította meg.”

I *2011-ben a Kormány kezdeményezésére már egyszer módosították a törvényt. Ez a módosítás milyen változásokat hozott?*

DR. GY. L.: A 2011-es módosítás az állami finanszírozás rendszerét változtatta meg. Azt nem mondanám, hogy alapvetően alakította át, hanem más technikákat vezetett be, legalábbis az én olvasatomban. Egyébként sok tekintetben indokolható volt ez a módosítás. Az életben mindig újabb és újabb dolgok merülnek fel, és a jognak éppen ez az egyik feladata, hogy a szabályok megfelelő módosításával kövesse ezeket a változásokat.

I *Konkrétan hogyan változott meg a finanszírozási rendszer?*

DR. GY. L.: A módosítás többek között arra irányult, hogy a normativitás elvét, annak merevségét valamilyen mértékben oldja, más szempontok, például a minősítés, a szakmai minőségi szempontok beemelésével. Változott továbbá a döntéshozási mechanizmus előkészítése is. De ha az elmúlt hét évet nézzük, akkor azt mondanám, hogy ezek a módosítások alapvetően nem alakították át a korábbi rendszert. Természetesen mindig vannak sérelmek, amikor egy finanszírozási rendszer átalakításáról van szó. A színházi területen jelentkeztek inkább ilyenek, a zenekari területen nagyon nagy sérelmek emiatt talán kevésbé voltak. A zenekari területen megítélésem szerint a módosítás során azonban elkövettek egy hibát, amelynek a hatása a mai napig érződik.

■ *Mi volt ez az egyetlen hiba?*

DR. GY. L.: A korábbi szabályozás az állami finanszírozás mértékét a fenntartói támogatáshoz igazította és így lényegében fele-fele arányban állapította meg. Ennek az volt az előnye, hogy a fenntartóknak a keze meg volt kötve abban a tekintetben, hogy ha elkezdik csökkenteni az intézményi támogatást, akkor az állami támogatás is csökkenni fog, azaz érdekeltek voltak a támogatás növelésében. Az elmúlt évek azt igazolták, hogy a fenntartók a növekvő állami támogatás arányában kezdték a saját fenntartói hozzájárulásukat csökkenteni. Természetesen ez a folyamat is sokszínű volt, nem minden fenntartóra igaz ez a megállapítás, de elsősorban a vidéki, immár nemzeti minősítésű nagy szimfonikus zenekarokat érintette elsősorban hátrányosan.

Finanszírozás

■ *Mi az, amit a leginkább módosítanának a jelenlegi szabályozáson?*

DR. GY. L.: Véleményem szerint a finanszírozás tekintetében mindig lehet változtatni. Járatlan a jogban az, aki nem tudja, hogy egy jogszabály mindig politikai akaratot fejez ki, és nem egy merev, megváltoztathatatlanul kőbe vésett előírás. Az élet előbb-utóbb mindig kikényszeríti azt a módosítást, amire éppen szükség van. Az előadó-művészetnek a zenei területre vonatkozó finanszírozási rendszere ma is érvényes. A képlet az, hogy van egy fenntartó – ez lehet tulajdonos, költségvetési intézmény, alapítvány, részvénytársaság, bárki vagy bármi – és van maga az együttes. Ebbe a viszonyrendszerbe kell becsatornázni az állami támogatási rendszert, úgy hogy a pénz oda érkezzon, ahová szánták, vagyis az együtteshez. Ennek a módja természetesen eltérő lehet. A pénz minden egyes esetben más és más útvonalat járhat be. Például annak az állami finanszírozásnak, ami közvetlenül egy állami fenntartású együtteshez érkezik, nyílegyenes az útja, tehát nincs egy közbülső szereplő. Ha egy önkormányzati fenntartású zenekarról beszélünk, akkor az önkormányzathoz, mint fenntartóhoz érkezik az állami támogatás, és onnan megy tovább, tehát már három lépcsős a folyamat. Amennyiben pedig egy olyan együttesről van szó, amelybe például az önkormányzat még egy alapítványt, gazdasági társaságot is beiktat, akkor már négy szereplős lesz ez a képlet. Nem egyforma, de nagyon hasonló rendszert képviselnek azok a részben vidéki, részben budapesti szimfonikus zenekarok, amelyek önkormányzati fenntartásúak. Van egy másik elem is azonban, amit szintén figyelembe kell venni, vagyis,

*„Maga a (törvény) jogszabály
azt írja elő,
hogy munkaviszonyban,
vagy közalkalmazotti
jogviszonyban
kell foglalkoztatni a zenészeket.”*

dr. Gyimesi László

hogy az előadó-művészeti szervezetek, vagyis a zenekarok egy része intézményként működik, a másik része pedig gazdasági társaságként. Itt megint csak eltérők a játékszabályok, de ez alapvetően nem befolyásolja a finanszírozásnak a költségvetés szintjéről érkező modelljét.

■ *A 2011-es módosítás értelmében ki vagy mi határozza meg a költségvetési finanszírozás mértékét?*

DR. GY. L.: Hogy mennyi pénz érkezik, arról gyakorlatilag a miniszter dönt és jogilag az aktuális évi költségvetési törvény határozza meg a támogatás mértékét, mégpedig előadó-művészeti együttesekre lebontva, a három művészeti ág szakmai bizottsága, jelen esetben a Zeneművészeti Bizottság javaslata alapján. Ezt a javaslatot a Nemzeti Előadó-művészeti Érdekegyeztető Tanács – amelynek jelenleg az elnöki tisztét töltöm be – véleményezi, és a miniszter a javaslat és a vélemény ismeretében dönt.

■ *Milyen szempontokat vesz figyelembe a Bizottság, illetve a Tanács a javaslat elkészítésekor és a véleményezéséskor?*

Kovács Géza

DR. GY. L.: Ez kizárólag a Zeneművészeti Bizottság kompetenciája. Az eddigi tapasztalat azt mutatta, hogy jól előkészítettek voltak a javaslatok. Ugyanis nyilvánvaló, hogy a szimfonikus zenekarok esetében a költségvetés oldaláról a legnagyobb kiadási tétel a munkabér és az ahhoz kapcsolódó járulékok. Ha tesszük, ha nem, beszélhetünk minőségről, értékekről és minden olyan dolgról, amely nem foglalható jogszabályba – egyébként az Alkotmánybíróság álláspontja szerint meg sem teheti –, és ennek a mérlegelésére és differenciálásra a bizottságnak mégis van lehetősége. A felosztási szabályzat keretei között meghatározhatja például, hogy milyen feladatokat értékel a finanszírozás mértékének megállapításakor. Ezt teszi ma a Bizottság. A szempontrendszerre ennek felel meg, amin természetesen mindig lehet finomítani.

Munkajogi vagy polgárjogi foglalkoztatás

I Fel lehet azt venni például a szempontok közé, hogy egyáltalán magának a finanszírozásnak – és nem a mértékének – feltétele legyen a bejelentett munkaviszony?

*„...a munkajogot,
mint valami negatív dolgot
felfogni a modern világban
eléggé anakronisztikus...”*

DR. GY. L.: A Zeneművészeti Bizottságnak valóban szakmai szempontok szerint, de a foglalkoztatási viszonyokat figyelembe véve kell javaslatot tenni a pénz elosztására. Maga a (törvény) jogszabály azt írja elő, hogy munkaviszonyban, vagy közalkalmazotti jogviszonyban kell foglalkoztatni a zenészeket. Ad absurdum a Zeneművészeti Bizottság akár olyan javaslatot is tehet, hogy semmilyen összeget ne fordítsanak a támogatásból munkabérekre. Azonban egy ilyen javaslat nem csupán foglalkoztatási, támogatási szempontból lenne helytelen, hanem szembe menne az általános foglalkoztatási politika célkitűzéseivel, nem beszélve a jogi, egzisztenciális következményekről. Viszont abban a Bizottságnak komoly mozgástere van, hogy például a kortárszene, az ifjúsági koncertek milyen arányban kapjanak támogatást.

I Amennyiben a jogszabály előírja a munkaviszonyban történő foglalkoztatást, akkor hogy jöhet szóba egyáltalán egy olyan tartalmú javaslat, ami mondjuk a munkaviszonyon kívüli foglalkoztatásra vonatkozik?

DR. GY. L.: Javaslatot bármire lehet tenni, még arra is, hogy olyan értelemben módosítsák a törvényt, hogy erre még utalás se történjen. Az már egy más kérdés, hogy miután itt költségvetési pénzről, vagyis közpénzről van szó, egy olyan politika mentén, amelyben központi kérdés a foglalkoztatás, a munkahelyteremtés, valamint központi kérdés az is, hogy az állami pénzek felhasználása mindig a legcélszerűbb útvonalat járja, abban bizony szempont az, hogy egy bizonyos foglalkozási csoportot, esetünkben a zenekari művészeket milyen módon foglalkoztatunk. Amennyiben az igazgató úgy dönt, hogy eltekint a munkaviszonyban való foglalkoztatástól, akkor azt úgy hívjuk, hogy magánzenekar, mert ebben az esetben a saját pénzét kockáztatja. Egy közpénzből támogatott együttes esetében azonban kötelező figyelembe venni, hogy milyen célra fordítunk közpénzt és annak felhasználását milyen kötelezettségek terhelik.

I Ezek szerint a jogszabály garantálja azt, hogy a muzikusokat szabályszerű munkaviszonyban foglalkoztassák?

DR. GY. L.: Természetesen a törvényben és annak végrehajtási rendeletében erre garanciák vannak. Maga a munkaviszonyban vagy nem munkaviszonyban történő foglalkoztatás kérdése egyébként túldimenzionált. A zenekaroknál a jelenlegi munkarend több évszázados hagyományok alapján alakult ki. A mai magyarországi munkarend, az nagyjából megegyezik az európai országokban szokásos munkarenddel. Külföldön ettől eltér néhány – kiváló – egyesületi, vagy gazdasági társasági

formában működő együttes, amely olyan önkormányzattal rendelkezik, amelyben a „tulajdonos” zenekari tagok a döntéshozók, emellett van kifejezetten magántulajdonú együttes, és gyakori az egy-egy produkcióra szerveződő társulat. Ezek a formációk atipikusak és így a zenészek foglalkoztatása is az.

Szerencsésnek éreztem magam, amikor a jogalkotás résztvevőjeként kitaposott utakat járhattam végig. Magam is meglepődtem, hogy mennyire kidolgozott, átlátható fejlődés eredménye ez a szisztéma. Maga a műfaj sem a revolúciók színtere. Föl lehetne ugyan borítani, de ha munkajogi tekintetben még egyszerűbben nézzük a jelenséget, akkor egy 70-90 tagú együtteshez csatlakozni, és lényegében egy életet feltenni arra, hogy ott fogja valaki eltölteni a karrierjét, vagy annak egy jelentős időszakát, ehhez jogilag nagyon biztonságos háttérrel kell teremteni. Ezt könnyen összekeverik az úgynevezett „bebetonozással” és a minőség hanyatlásával. Egyébként magát a munkajogot, mint valami negatív dolgot felfogni a modern világban eléggé anakronisztikus, mert a világ úgy van berendezve, hogy vannak, akik irányítják a dolgozókat, és vannak akik dolgoznak. A munkavégzés, legyen az bármilyen – ahol kreativitásra, gondolkodásra, együttműködésre, közös célokra és felelősségre van szükség – egyben hivatás is, csak a művészetben még olyan további különleges tehetségre és tudásra is szükség van, amely az általános munkavégzésben nem feltétlenül szükséges.

I *Akkor miért csak nálunk tűnik ennyire ördögtől valónak a munkaviszonyban való foglalkoztatás kérdése?*

K. G.: Németországban, Franciaországban, a skandináv országokban és még Nagy-Britannia nagyobb részén is, jószerivel ismeretlen a nem munkaviszonyban foglalkoztatott szimfonikus zenekari művész. Ahol különbség van, az a négy nagy londoni zenekar, ahol a zenekari tagok egy része részvényes a vállalkozásban, vagyis tulajdonos, és a tevékenységét nem hagyományos értelemben vett munkaviszonyban folytatja, hanem egy sajátos free-lance, vagyis szabadúszó viszonyban, szigorúan fizetve a járulékokat. Ebből másfél évtizeddel ezelőtt a brit parlamentig elérésre került ki, és akkori kollégámat, a Brit Zenekari Szövetség igazgatóját a miniszterelnök egy küldöttség élén fogadta, és akkor állapodtak meg abban a rendszerben, amely munkajogi biztonságot nyújt a szabadúszó, free-lance muzsikusoknak is.

DR. GY. L.: A törvényt természetesen fel lehet lazítani. Ki lehet azt is jelenteni, hogy ne legyen munkaviszony. A kérdés csak az, hogy akkor ez milyen hatást eredményez? Kinél, hol, mit fog jelenteni? Mit jelent egy

olyan műfajnál, amelyik internacionális? Hogy néznek ki akkor a perspektívák?

I *Magyarországon azonban évtizedek óta folyamatosan vannak arra vonatkozó törekvések egyes művészeti intézmények fenntartói, illetve munkáltatói részéről, hogy azt a bér- és járuléktömeget, amit a munkaviszonyban való foglalkoztatás miatt ki kellene fizetni, inkább másra fordítsák, és például új hangszereket vásároljanak abból, vagy neves külföldi vendégművészeket hívjanak meg, a zenekari muzsikusokat pedig alkalmanként és vállalkozóként foglalkoztassák. Ennek a gyakorlatnak ráadásul még versenytorzító hatása is van, mert anyagiilag sokkal hátrányosabb helyzetbe hozza a jogkövető, vagyis a muzsikusokat szabályosan foglalkoztató együtteseket, illetve fenntartó-munkáltatóikat. Tehát a kérdés most nem annyira a fellazítás lehetőségére, mint inkább a szigorításra és a garanciákra irányul.*

DR. GY. L.: Ha valaki megsérti a törvényt, akkor annak vannak következményei, szankciói. Tehát nem magának a törvénynek a feladata, annak betartatása.

I *Rendben van. Akkor másképp fogalmazok: jutalmazzuk azt, aki megsérti a törvényt?*

DR. GY. L.: Nyilvánvalóan nem.

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy ilyen nem történik meg, és valószínűsíthetően nem a zenekari, sőt még csak nem is a művészeti terület az egyetlen az országban, ahol ilyesmi előfordul. Az atipikus foglalkoztatás azonban nemcsak nálunk, hanem európai szinten is nagy problémát jelent. Tizenegy országban, többek között a velünk szomszédos Ausztriában is sikerült rá megfelelő megoldást találni. Nálunk a problémát maga az atipikus helyzet okozza. Vagyis, ha a zenészeket nem munkaviszonyban, hanem vállalkozóként lehet foglalkoztatni, akkor a járulékokra fordítandó teljes összeget át lehet adni számukra, amivel a muzsikusok látszólag több pénzt kapnak. De hangsúlyozom, hogy csak látszólag. A munkáltatót ezzel szemben nem terheli számos olyan adminisztrációs és munkajogi kötelezettség, ami egyébként a nem polgári jogviszonyban munkajogilag terhelné.

I *Magyarországon azonban hiányzik egy nagyon fontos adózási kategória az alapvetően szellemi foglalkozású csoportokra vonatkozóan, nevezetesen a szellemi szabadfoglalkozású vállalkozási forma, ami ugyan névleg nálunk is megvan, de korántsem olyan feltételekkel működik, mint a fejlettebb európai országokban.*

DR. GY. L.: A szabadfoglalkozású kategória azért anynyi megkülönböztetést érdemel, hogy ez egy önként vállalt státusz, ami összefoglaló neve a különböző vál-

lalkozási formáknak. Ha elhagyjuk a szimfonikus zenekari élet területét és átlépünk bármelyik zenei területre, ott kizárólag ilyenekkel találkozunk, ami praktikusan is kezelhető megoldást jelentene a problémára. Az én ízlésem szerinti az osztrák példa, vagyis a munkaviszony jellegű foglalkoztatás. Ez tulajdonképpen a polgárjogi jellegű foglalkoztatás és a munkajogi foglalkoztatás egy ötvözete. Megjegyzem, hogy az Előadó-művészeti törvény készítése során mi végig arra törekedtünk, hogy létrejöjjön egy ilyen jellegű megoldás. Ami azonban nem jött létre, mert levették a napirendről. Egyébként érthetően, mert nagyon nem illett a hazai munkajogi rendszerbe, és azzal a veszéllyel járt, hogy láncreakciót indít el más területeken is.

I Mégis miért van nálunk lassan már évtizedek óta ádáz küzdelem annak érdekében, hogy a zenekari muzsikuskok megtarthassák a munkaviszonyukat?

K. G.: Ha szabad még reflektálnom az előbb elhangzottakra, amire talán a főtitkár úr utalt, azok a munkaközvetítő cégek, amelyek az előadó-művészetben is képesek arra, hogy ne munkaviszony keretében kínáljanak munkaerőt az egész Európai Unió területén, amibe most a brexit egy kicsit bele fog szólni. Nagyon nagy piacról van ott ugyanis szó, és e pillanatban talán senki nem tudja megmondani, hogy mi lesz majd az európai előadó-művészettel a brexit után, nem beszélve harmadik országbeli művészekről. Mindenesetre az egész Európában általános, hogy munkaviszonyban foglalkoztatják a szimfonikus zenekari művészeket. A Szövetségünk megalakulásakor alapvetően azt tűzte ki célul, hogy munkáltatói oldalról képviselje a hivatásos szimfonikus zenekarokat. Az fel sem merült bennünk, hogy lehetnek olyan zenekarok, amelyeknél a hivatásos jelzővel nem jár együtt a világos és jogszerű foglalkoztatás. 2006-ig lehetőség volt arra – amennyiben ezt a muzsikuskok kérte –, hogy „számla” ellenében foglalkoztassák, ami számára nagyobb cash-flow-t jelentett, a munkáltató számára pedig semmilyen munkajogi következménnyel nem járt. 2006 óta a munkajogi jogszabályok úgy változtak, hogy ahol munkavégzésre irányuló tevékenység van, ott munkaviszonyt kell létesíteni. Amennyiben pedig a hatóságok rendezetlen munkaviszonyt tárnak fel, akkor ad absurdum a munkáltatói jog gyakorlója akár nyolc évig terjedő börtönbüntetéssel is sújtható. Nem állítom, hogy ezt a büntetési tételt valaha is kiróják, de a lehetősége megvan. Mindez azért nagyon fontos és különös, mert a Szövetség szigorúan ügyel arra, hogy tagjai között kizárólag jogszabályok szerint működő, azoknak megfelelő együttesek legyenek. Amennyiben lenne

olyan tagszervezetünk, amely nem felel meg a jogszabályi előírásoknak, abban a pillanatban a Szövetség egésze támadható lenne, és elveszíthetné azt a presztízsét, amit az elmúlt negyedszázad alatt elért. Következésképpen akkor, amikor kritika éri a Szövetséget, hogy nem támogat jogszerűtlenül működő együtteseket, akkor egyszerű önvédelemről van szó, illetve egy jogkövető magatartásról. Úgy gondolom, hogy semmilyen szektorban nem találunk olyan szakmai szervezetet, amely a jogszerűtlenséget támogatná. Az lehet, hogy javasolja a jogszabályok módosítását. Ezt tette a Szövetség hosszú éveken keresztül, amikor a Zeneművész Szakszervezet, pontosabban annak főtitkára kezdeményezésére, munkabizottságokat alakítva a készülő törvény minden egyes betűjét alaposan végiggondolva, heves vitákat folytatva alapvetően közösen hoztuk létre azt a törvényjavaslatot, amelyről akkor úgy gondoltuk, hogy megnyugtató megoldást nyújt a teljes előadó-művészetnek. Mi akkor a teljes zenekari és énekkari világban gondolkodtunk. Meggyőződésem, hogy semmi ördögtől való nincs ebben, hanem éppen ez az egyetlen megoldás, hogy jogkövető magatartással legyünk partnerei a kormányzati szerveknek, és mindazoknak, akikkel szemben képviselni tudjuk a szimfonikus zenekarok érdekeit.

„...az állam nyitott egy olyan fejezetet, ami ugyan pályázati támogatásokról szól, de minden megkötés nélkül bárki pályázhat rá.”

I Az egyre inkább elterjedő atipikus foglalkoztatási módok ismeretében nem gondolják, hogy esetleg eljárt az idő a törvény felett, és milyen változtatásokat javasolnának annak korszerűbbé tétele érdekében?

DR. GY. L.: Ilyenfajta szabadságot el tudnék képzelni a törvényben, különösen olyan foglalkozásoknál, ahol ez indokolt. Nem vagyok meggyőződve azonban arról, hogy egy szimfonikus zenekar esetében ez indokolt lenne, míg egy színész esetében egészen biztos vagyok benne, hogy igen.

Alanyi kör

I Nem lenne szerencsésebb külön törvényt alkotni a zeneművészetre, illetve a színház- és táncművészet számára?

DR. GY. L.: Szerintem nem lenne jó, mert az előadó-művészet önmagában véve is meglehetősen kis terület, hiszen még a művészetben belül is szétválasztottuk az alkotóművészetet és az előadó-művészetet. Ha ezt most még tovább szétletelnénk, akkor az erejét veszítené el a dolog. Az eltelt tíz év alatt, ha valaki kifogást akart keresni, akkor sok mindent találhatott az előadó-művészeti törvényben. De azt semmiképpen sem röhögte fel, hogy az érvényre jutásának az lenne a problémája, hogy

nem önállóan képviseli a zenei életet. Tárgyszerűen és külön fejezetekre bontva foglalkozik a zenei sajátosságokkal, tehát jogtechnikailag ebben semmi bonyolult nincs, és mindenképpen előnyösebb egy közös hajóban együtt evezni, már csak azért is, mert maga az előadó-művészet nem csak szimfonikus zenekarokból áll, és ne feledkezzünk el arról sem, hogy a zene életében a színház és a tánc is jelen van, illetve fordítva is. A probléma lényege nem itt van, hanem ott, hogy a szabályokat hogyan kell megalkotni. Én most válaszoltam arra, hogy egy osztrák megoldást szívesen látnék Magyarországon. Hogy milyen technikával, az már egy másik kérdés. Az mindig problémát okoz, ha valaki azt mondja, hogy ez úgy rossz, ahogy van. Önmagában nem elegendő a jogalkotáshoz, ha egy törvény minőségéről semmitmondó, általános véleményt alkotunk. A folytatás a lényeg, hogy akkor hogyan lehetne jó, vagy jobb.

I Esetleg érdemes lenne kisebb formációkra, mondjuk kvartettekre, kvintettekre vagy fúvósegyüttesekre is kiterjeszteni a törvényt?

DR. GY. L.: Ami az alanyi kör kiterjesztését tekinti, arra az Előadó-művészeti törvény a zenei együttesek tekintetében műfaji megkülönböztetés nélkül meglehetősen rigorózan tizenkét főben állapítja meg azt a határt, amelyről úgy rendelkezik, hogy finanszírozza. Ez lehet big band, lehet cigányzenekar, kamarakórus, vagy szimfonikus zenekar, lényeg, hogy tizenkét főtől felfelé. Ennél kisebb formációkra vonatkozóan az állam válasza 2008-ban az volt, hogy nem vállalja a finanszírozásukat, tekintve, hogy a normatív támogatás elemei hiányoznak. Ezeknek az együtteseknek, vagy akár szólistáknak nincs tulajdonosa, nincs fenntartója, nincs intézménye. Ezért az állam nyitott egy olyan fejezetet, ami ugyan pályázati támogatásokról szól, de minden megkötés nélkül bárki pályázhat rá. Emellett azt sem szabad elfelejteni, hogy a mindenkori miniszternek jogában áll úgy dönteni, hogy közszolgáltatási szerződést köt bárkivel, bármilyen célból. Jogi szempontból ennek nincs semmilyen akadálya.

A minőség meghatározása: kvantitatív és kvalitatív szempontok érvényre jutása

I Megfelelőnek tartják-e a szimfonikus zenekarok minősítési rendszerét, illetve milyen kategóriákat tartanának elfogadhatónak?

„...Sokkal jobban örülnék egy egzaktabb kategóriarendszernek, pontosabban egy olyan kategóriarendszernek, ami azt kéri számon az együttesektől, ami az állam részéről, mint finanszírozó részéről és a fenntartó részéről számon kérhető.”

DR. GY. L.: Ha már viszonylag kimerítően szóba került az Előadó-művészeti törvény, akik a jelenlegi textust olvassák, azok azt látják, hogy ott nincs nyoma az eredeti kategorizálásnak. Egy kritériumrendszer próbálta közelíteni a közelíthetetlen, vagyis a teljesítményt és a minőséget, amely kritériumrendszert nagyon sajnálunk, hogy megszűnt. A jelenlegi kategorizálásnak nyilvánvalóan egy olyan előzménye volt, amely inkább talán a színházi világ számára volt alkalmas. Köztudomású, hogy jelenleg a hat nagy vidéki zenekar nemzeti kategóriájú, a többiek pedig a kiemelt kategóriába tartoznak, illetve akik ide sem, azok számára hozták létre a pályázati kategóriát. Nem szült jó vért ez a kategorizálás. A mai napig vannak együttesek, amelyek joggal gondolják, úgy hogy méltánytalanság érte őket

akkor, amikor nem nemzeti, hanem csak kiemelt kategóriába, vagy nem kiemelt, hanem csak pályázati kategóriába kerültek. Számos érdemüket felsorolják, amelyekkel nagyon nehéz vitatkozni. Sokkal jobban örülnék egy ennél valamivel egzaktabb kategória rendszernek, pontosabban egy olyan kategóriarendszernek, ami azt kéri számon az együttesektől, ami az állam részéről, mint finanszírozó részéről és a fenntartó részéről számon kérhető. Ez a kategóriarendszer egyébként lehet nagyon színes is. Nyilvánvaló, hogy egy regionális együttesrel szemben a saját fenntartója egészen más feladatokat szab meg, mint egy félig-meddig országos hatáskörű zenekarral szemben. Ne feledjük azt sem, hogy vannak közvetlen állami fenntartású zenei intézmények, amelyek kívül esnek ezen a kategorizáláson, ami szintén egy követhető logika. A problémát a jelenlegi rendszerben ott látom, hogy a kategorizálás egyértelműen és világosan pénzzel jár együtt. Ez pedig onnantól kezdve, hogy az egyik együttes többet, a másik pedig kevesebbet kap a besorolása miatt, a sértettség, a harag és a legrosszabb értelemben vett lobbizás melegágya, ami egy idő után magát a rendszert is felemészti.

I Milyen minősítési rendszert látnának működőképesnek?

DR. GY. L.: A nemzetközi példák felelőlegesen két dologra alkalmas, hogy egy állítást megerősítsenek, illetve cáfoljanak. Az mindenesetre bizonyos, hogy Nyugat-Európában egy világos, a miénknél átláthatóbb és meglehetősen jól működő rendszer határozza meg a finanszírozás mértékét. Viszont nagyon fontos elem, hogy például a skandináv országokban,

Németországban egyértelműen a közszolgálathoz kötik a támogatás mértékét. Finnországban a lakosságszámra kivetítve bontják le, hogy egy-egy állampolgár a befizetett adójából mennyivel járul hozzá a lahti, a tamperei vagy a helsinki szimfonikus zenekar működéséhez. Ez számomra nagyon rokonszenves, mert a jelenleginél egy a funkcióhoz, a tevékenységhez és – ha ki szabad ezt a szót mondani – a minőséghez kötött kategorizálást nagyobb örömmel fogadnék. Annál is inkább, mert ezek működő rendszerek. Németországban, ahol a Deutsche Theater und Bühnenverein 1846 óta működik és az összes német színházat, operaházat, zenekart és táncegyüttest tömöríti munkáltatói oldalról, valamint évtizedek óta megvan a szakszervezeti partnerei, tudtak egy olyan ágazati kollektív szerződést kötni, ami világhosszá teszi a finanszírozási, bérezési viszonyokat.

■ *A kvantitatív elemekről a nemzetközi példák kapcsán az előbb már szó esett, de milyen kvalitatív elemeket látnának szükségesnek a minőség garantálására, illetve a versenyt torzító tényezők kiszűrésére?*

DR. GY. L.: Természetesen a kvalitatív elemek jelentik a legingoványosabb területet. Nem gondolom, hogy bármely döntéshozó – akár kormányzati, akár önkormányzati – venné magának a bátorságot és felelősen ki merné mondani, hogy melyik zenekar a jobb, és melyik a rosszabb. Ilyen kategóriát nem hinném, hogy bármely jogszabályba be lehetne emelni. Ilyet egy magánalapítvány, vagy magánszereplő kimondhat, de közpénzzel gazdálkodó soha.

■ *A korábban említett Zeneművészeti Bizottság azonban egy világos minőségi kritériumrendszer birtokában a javaslattételkor elvileg kiszűrhetné a szubjektív elemeket, és akkor nem fordulhatna elő olyan eset, mint legutóbb, amikor a személyi összetételében megújult Zeneművészeti Bizottságnak a finanszírozásra vonatkozó javaslatát a Nemzeti Előadó-művészeti Érdekegyeztető Tanács egyhangúan elutasította.*

DR. GY. L.: 1992-ben elég fontos döntése volt az Alkotmánybíróságnak, amikor kimondta, hogy esztétikai és minőségi különbségek tekintetében semmilyen jogszabály alapján nem lehet eljárni. Ebben a véleménynyilvánítás és a teljes művészi szabadság eszméje nyilvánul meg, ami azt jelenti, hogy a jog normáival nem lehet esztétikai, művészi értékeket meghatározni. Ugyanakkor nem teljesen véletlen a minősítési eljárás, és a miniszter minősíti nemzetivé vagy kiemeltté az együtteseket. Ez tehát egy minőségi kategória is, azzal

együtt, hogy egyidejűleg feladat-ellátási kötelezettségeket is tartalmaz. A Zeneművészeti Bizottságnak azonban a normatív gondolkodásnak megfelelően kell felosztani a 100 százalékot – nem a pénzt, hanem a 100 százalékot –, és a munkának a második szakasza az, amikor megfontolhatja, hogy a 100 százalékon belül hagy-e egy bizonyos százalékot, amit az esetleges kiemelkedő teljesítmények külön elismerésére fordít. Amennyiben tehát a kérdés úgy merül fel, hogy a jelenlegi javaslattételi mechanizmusban van-e lehetősége a szakmai bizottságnak minőségi szempontok alapján javaslatot tenni, akkor a válasz igen. Az már egy másik probléma – és ez nem a Zeneművészeti Bizottság problémája –, hogy a miniszternek ezt az indoklást semmilyen körülmények között nem szabad elővennie, viszont a számot elfogadhatja.

■ *A javaslattevő bizottság tagjait milyen rendszer szerint jelölik ki?*

DR. GY. L.: Őket a miniszter nevezi ki.

■ *Véleménye szerint összeegyeztethető, hogy valaki tagja lehet a Zeneművészeti Bizottságnak, miközben maga is érdekelt egy érintett zenekar működtetésében?*

DR. GY. L.: Magyarországon a zenei élet meglehetősen kicsi és belterjes. Nem lehet egykönnyen olyan szakembereket találni, akik minden paraméternek megfelelnek. Belőlem legalábbis semmilyen ellenérzést nem vált ki az, ha valaki egyébként valahová tartozik, és biztos vagyok benne, hogy ebben a funkciójában felül tud emelkedni a saját érdekein.

■ *Amennyiben felül tud...*

DR. GY. L.: Ha nem tud, akkor az egy idő után kiderül...

■ *Jó, tegyük fel, hogy kiderül. Akkor ez mégis milyen következményekkel jár?*

DR. GY. L.: Kiderülni mindenképpen kiderül, és akkor a miniszter hatásköre, hogy levonja a megfelelő konzekvenciát. Ez része a miniszteri felelősségnek, mint ahogy a miniszter felelőssége a kinevezés is. Tudom, hogy a miniszteri felelősség nehezen értelmezhető, bár ettől még létező fogalom. A minősítés kérdéséhez egyébként még azt szeretném hozzátenni, hogy nagyon kevés szó esik a feladat-ellátási kötelezettségekről. Vagyis, hogy mennyire eltérő feladat-ellátási kötelezettségei vannak egy regionális zenekarnak, illetve egy fővárosi, de országos hatókörű zenekarnak, amely adott esetben szinte alig tartózkodik az országban. Ezzel arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy nem szerencsés ál-

landóan összehasonlítani olyan dolgokat, amelyeknél figyelmen kívül hagyjuk az alapfeltételeket.

K. G.: Ha például egy-egy vidéki zenekar az adott régióban teljesít, azt az égvilágon senki nem végzi el helyette. Senki nem fog helyettük iskolai tornatermekben koncertet adni, vidéki kultúrházakban hangversenyezni, senki nem fogja helyettük az edukációs munkát elvégezni, senki nem fogja adott esetben a színházi szolgáltatásokat abszolválni. Az egy egészen más dolog, ha egy nemzetközi hírnévre szert tett fővárosi zenekar ellátogat ugyanennek a zenekarnak a koncerttermébe, akkor az nyilvánvalóan nagy ünnep, de másnap ugyanúgy elkezdődik egy nap, és ugyanúgy azt a 60-80, nem egy esetben 100 koncertet teljesítenie kell annak a zenekarnak. Következésképpen az adott régióban az a zenekar a legjobb. Mert ő viszi a hátán az adott régió zenei művelődését. Amennyiben abba a tévedésbe esnénk, hogy hány külföldi fellépése volt egy adott zenekarnak, akkor nyomozásba kellene kezdenünk, és ez már a TAO kérdését is felveti, amit egyáltalán nem szeretnék megkerülni.

■ És mi a helyzet a külföldi turnékkal, mint a minőség megítélésének kvalitatív lehetőségével?

K. G.: Egy időben valóban mérce volt zenekarok, és részben kórusok számára is, hogy hány külföldi fellépésük volt, függetlenül azok helyszínétől, minőségétől és legfőképpen annak financiaális háttérétől. A szakmában mindenki tudja, hányfélelepp lehet manapság külföldön turnézni: lehet teljesen üzleti alapon, vagyis az összes felmerülő költség megtérül az út során, esetleg még tisztos haszonra is szert tesz az együttes. Van, hogy ha nem is térül meg minden költség, de nincs komoly ráfizetés. Aztán lehet úgy is turnézni, hogy szinte minden költséget az együttes áll, csak azért, hogy így igazolja – főleg itthon – nemzetközi elismertségét. Ilyenkor nyilvánvalóan magyar közpénz szponzorálja nagylelkűen távoli, vagy közeli országok koncertjegyeit. Végül lehet kulturális diplomáciai küldetést teljesíteni, de azt a fenntartóval, helyi, vagy állami szervekkel történő együttműködés határozza meg. Ilyenkor ráadásul nem

kérhető számon az adott zenekaron az, hogy miért költ közpénzt. Egyébként pedig az esetek többségében nagy valószínűséggel nem is a saját zsebéből kell finanszírozni ezeket a fellépéseket. Tehát ezek egyike megbízható mérce manapság.

Egyéb források

■ Arról már szó esett, hogy a feladatellátás kvantitatív módon azért valamennyire latba esik a finanszírozás megállapításánál, illetve érintettük a normatív finanszírozás kérését is. Az előbb utalást tett a TAO-ra, aminek a kivezetése azonban nagyon nagy érvágást jelent a zenekarok működésében, bármennyire kevés csordogált is ebből a pénzből a területre. Pótolni tudja-e ezt valamilyen más forrás?

DR. GY. L.: Amikor előkészítettük az Előadó-művészeti törvényt, annak szerves része volt a TAO, ami csak utólag kapta ezt az elnevezést, mert a Társasági adótörvénybe került bele. A logikája az egésznek az volt, hogy kiváltásáért az addigi szponzorációs szerződéseket, amelyek

esetében gyakran nyílt titok volt, hogy a támogatási összeg bizonyos százalékát vissza kellett osztani a szponzoráló cég képviselőjének. Vagyis mindaz, amit most a TAO-n elméletileg számon kérnek, az a szponzorálásban már benne volt, csak sokkal kiszolgáltatottabb módon. A TAO-nál az volt az óriási ötlet, hogy úgy tette érdekeltté a gazdasági társaságokat a szponzorálásban, hogy azt a pénzt, amit egyébként az állami költségvetésbe társasági adóként be kellett volna fizetni, azt a kultúra, illetve a sport támogatására fordíthassák. Plakát, vagy kihelyezett logó ugyan nem járt ezzel, de a cégek így is nagyon jól jártak, hiszen mindezt az adózás előtti bevételükből tudják levonni, tehát nyereségük is kelet-

kezik, ezen felül még az a jó érzés is megvan, hogy nem ismeretlen célra fordították a pénzt, hanem látják, hogy hogyan hasznosul. Nem melleleg, nagyon nehéz volt az Európai Unió felé igazolni ennek a támogatásnak a közhasznúságát annak érdekében, hogy az Unió kiengedje a közösségi versenypolitika és a közös adófilozófia keretei közül. A TAO további

pozitív hozadéka volt még, amivel mi jogalkotóként előzetesen nem számoltunk, hogy beindított egy olyan fo-

*„Lehet úgy is turnézni,
hogy szinte minden költséget
az együttes áll, csak azért,
hogy így igazolja – főleg itthon –
nemzetközi elismertségét.
Ilyenkor nyilvánvalóan
magyar közpénz szponzorálja
nagylelkűen távoli,
vagy közeli országok
koncertjegyeit.”*

*„...szükség lett volna
egy állami felügyeleti
rendszerre,
amelyet a mai napig
nem hoztak létre.”*

lyamatot, hogy a támogatottakat elkezdte arra ösztönözni, hogy minél több jegybevételt termeljenek. Ez a lehető legegészségesebb verseny, hiszen mi értelme van bármilyen kulturális vagy sporteseményt rendezni, ha arra nincs érdeklődő. Tehát magát az alapcéljuttalmazta a rendszer, ráadásul úgy, hogy emiatt nem kellett különösebben elköteleződni semmilyen cég, vagy márkánév irányába. Végül pedig ezzel a gesztussal az állam a filmművészet után az előadó-művészet mellé is letette a garast. Az első évben, 2009-ben még csak 600 millió forint TAO-t tudtak begyűjteni az erre jogosult szervezetek, miközben ez az összeg a tavalyi évben már 35 milliárd forintba emelkedett. Mindehhez azonban szükség lett volna egy állami felügyeleti rendszerre, amelyet a mai napig nem hoztak létre. Az én tudomásom szerint – és még nem találkoztam senkivel a szakmában, akinek lett volna erről információja – soha senki ellen nem indult egyetlen eljárás, sőt, még csak vizsgálat sem, a TAO-val való visszaélésekre vonatkozóan, miközben évek óta cikkek szárai jelennek meg visszaélésekről, családokról. Cinikusan erre azt lehetne mondani, hogy ha eltörlik a TAO-t, akkor az ezzel kapcsolatos visszaélések is egy csapásra megszűnnek. Egyet azonban nem lehet tagadni. Bármennyi pénzhez is jutottak valakik szabálytalanul, akkor is horribilis pénzt hozott be a teljes előadó-művészeti területre. Olyan összeget, amit előtte soha. Ha a teljes állami finanszírozási rendszert és az Operaházat leszámítjuk belőle, akkor lényegében a fele a TAO-nak. A szimfonikus zenekarok közül azok a zenekarok, amelyek rugalmasabbak, meg vállalkozó szelleműek, élelmesebbek voltak, elkezdték szervezni a nagy létszámú közönség előtt, többnyire sportcsarnokokban, stadionokban rendezett, szimfonikus zenével színesített rockkoncerteket, ami egyáltalán nem baj, hiszen a közönség egy jelentős része itt találkozhatott először szimfonikus zenekarral. Itt tehát egy rendkívül furcsa ellentmondás húzódik meg. Vannak ugyanis olyan együttesek, amelyek munkajogi tekintetben nem tartják be a jogszabályokat, ezeknek semmilyen kellemetlenségük nincs, és vannak együttesek, amelyek maradéktalanul betartják a jogszabályokat, csak nagyobb bevételre tesznek szert, mint amennyire egy komolyzenei koncerten szert tenni illik, ezért őket megbüntetjük és elveszük tőlük ezt a pénzt. Mert ez az eljárás most ezt is jelenti.

*„Vannak olyan együttesek,
amelyek munkajogi tekintetben
nem tartják be a jogszabályokat,
ezeknek semmilyen
kellemetlenségük nincs,
és vannak együttesek, amelyek
maradéktalanul betartják
a jogszabályokat, csak nagyobb
bevételre tesznek szert,
mint amennyire egy komolyzenei
koncerten szert tenni illik,
ezért őket megbüntetjük
és elveszük tőlük ezt a pénzt.”*

I Tulajdonképpen innen kezdtük a beszélgetést. Vagyis, hogy akik szabálykövető magatartást tanúsítanak, azok gyakran rosszabbul járnak, mint akik nem.

K. G.: Ne rejsük véka alá, hogy ez az interjú talán nem jött volna létre, hogy ha a megbízhatóság unalmában csordogálna a magyar szimfonikus zenekari élet, és minden a megszokott mederben egy schaffhauseni óramű pontosságával haladna. De ami az elmúlt hónapokban a szimfonikus zenekarokat érintően történt, az nagyon felkorbácsolta az indulatokat. Július elején hét zenekart, illetve zenekart és énekkart működtető szervezetnél kezdett meg a KEHI egy nagyon-nagyon mélyreható vizsgálatot. Nem tudjuk milyen céllal, nem tudjuk milyen koncepciótól vezérelve, és nem tudjuk most, beszélgetésünk idején, november közepén, hogy milyen premisszákat után, milyen konklúziókra jutott ez a vizsgálat.

Öt ÁSz-vizsgálat során szerzett tapasztalataim alapján mondhatom, hogy ilyen mélyreható állami hatósági vizsgálat még nem volt. Továbbra sem tudjuk, hogy mire jutnak ezek a vizsgálatok, és legfőképp azt sem, hogy a jelentéseket, a jogszabálynak megfelelően minden érintett előzetes véleményezésre meg fogja-e kapni, mielőtt a megrendelő asztalára kerülne. Teljesen érthető módon ez már önmagában izgalmat keltett. Nem tudjuk, hogy miképpen érinti majd a zenekari és a zenei előadó-művészeti világot egy előttünk még ismeretlen kormányzati koncepció. A másik ilyen faktor az valóban a TAO megszüntetése volt. Őszinte meglepetésünkre, mert szeptemberben

végül mi is részt vehettünk több fordulón keresztül annak a törvénymódosító javaslatnak az előzetes vitájában, személyesen és írásban, amelyet a Magyar Teátrum Társaság kezdeményezett a TAO-törvény jóindulatú módosításával kapcsolatban. Nagyon jó gondolatok fogalmazódtak meg itt annak érdekében, hogy sikerüljön távol tartani azokat a szerencselovagokat, akik visszaélnék a jogszabály adta lehetőségekkel, hogy valóban csak az arra érdemes helyekre csordogáljon a pénz. Most azonban, amikor beszélgetünk, az Országgyűlés a Kormány javaslatára nagy valószínűséggel megszavazza a TAO kivezetését. Egyidejűleg hírek keringenek arról, hogy vannak zenekarok, amelyek valóban megengedhetik maguknak azt, hogy ne a jogszabályoknak megfelelően működjenek, és nagyon jelentős számok forognak arról összegről, amely állítólag egy terve-

zett kormányzati döntésben szerepel egy kiemelt zenekarra vonatkozóan. Az olyan igazgató kollégák részéről, akik a híresztelésekben szereplő összeg harmadából jogszerűen működtetik pótolhatatlan zenekaraikat, jogosak az indulatok. Ugyanakkor sem kormányzati források, sem mások nem tudták megerősíteni, sem cáfolni az efféle híreket. Következésképpen a Zenekari Szövetség tagjai nagyon aggódnak, hogy valami olyasmi történik, ami a már meglévő, sokrétű méltánytalanságot tovább fokozza, és ezzel a hazai szimfonikus zenekarok zöme, amely valóban olyan küldetést teljesít, amelyet más helyette nem lát el, még rosszabb helyzetbe kerül, és olyan demoralizáló döntéseket kell elszüntetnie, amelyek előkészítésében a Szövetség szívesen részt venne, illetve részt vett volna, ám eddig mindössze egy alkalommal részesültünk abban a szerencsében, hogy a kultúráért felelős államtitkár elfogadta a meghívásunkat, meghallgatta a Szövetség tagjainak a véleményét, illetve álláspontját, és ő maga kezdeményezett később egy olyan konzultációt, ahol az előadó-művészetben TAO-forrásokat felhasználó intézmények, társaságok vezetőivel folytatott további megbeszélést. Ám a zenei intézmények átlátható, világosabb és méltányosabb finanszírozásának kialakítására vonatkozóan nem tudunk, arról, hogy bármilyen döntés is folyamatban lenne. Társadalmi státuszunknál fogva pedig nem tehetünk mást, mint amit eddig is tettünk, hogy felajánljuk együttműködésünket, információinkat, adatbázisunkat, tapasztalatainkat, a kormányzatnak, és várjuk, hogy bevonjanak bennünket a minket érintő döntések előkészítésébe. Az elmúlt hetek eseményei kevésbé bizta-

*„...vannak zenekarok,
amelyek valóban megengedhetik
maguknak azt,
hogy ne a jogszabályoknak
megfelelően működjenek,
és nagyon jelentős számok forognak
arról összegről, amelyek állítólag egy
tervezett kormányzati döntésben
szerepelnek egy kiemelt zenekarra
vonatkozóan. Az olyan igazgató
kollégák részéről, akik
a híresztelésekben szereplő összeg
harmadából jogszerűen
működtetik pótolhatatlan zenekaraikat,
jogosak az indulatok.”*

*„...az a tény, hogy a Nemzeti
Érdekegyeztető Tanács
történetében először fordult elő,
hogy mindenki
– bármilyen háttérrel
működjön is
az előadó-művészet terén –,
egyhangúan elutasította
a Zeneművészeti Bizottság
javaslatát a pénzek
elosztására vonatkozóan,
már önmagában jelzésértékű.”*

tóak számunkra. Tehát maga az a tény, hogy a Nemzeti Érdekegyeztető Tanács történetében először fordult elő, hogy mindenki – bármilyen háttérrel működjön is az előadó-művészet terén –, egyhangúan elutasította a Zeneművészeti Bizottság javaslatát a pénzek elosztására vonatkozóan, már önmagában jelzésértékű.

DR. GY. L.: Az, hogy ilyen nem fordult elő korábban, az szerintem kisebb jelentőségű, mint az a körülmény, hogy itt egy, a törvény alapján létrehozott 24 tagú testületről van szó, és ebből 19-en voltak jelen a szavazásnál. A zenészek nem domináns létszámban fordulnak itt elő, hanem összesen négy művészeti ágat képviselő tekintélyes személyekből áll ez a testület. Általában az a közmegegyezés, hogy az egyik terület nem nagyon avatkozik bele a másik ügyeibe, de amennyiben vita keletkezik, akkor igen. Ebben az esetben egyetlen szavazat sem szólt a javaslat mellett, tekintve hogy annyira hibás volt. Ugyanis a javaslattevő nem gondolta végig annak következményeit, ráadásul olyan kisebb együtteseket hozott volna előnyös helyzetbe, ahol nincs is munkavállalói létszám.

K. G.: Azért volt megdöbbenő ez a Nemzeti Érdekegyeztető Tanács ülés, mert korábban mindig az ellenkezője fordult elő, vagyis hogy a néhai Devich János elnökölte bizottság valamennyi javaslatát ellenszavazat nélkül fogadta el a testület. Ebből is látszik, hogy milyen nagy a felelősség, és milyen nagy körültekintést és felkészültséget igényel egy ilyen szakmai bizottság munkájában részt venni, és ott javaslatokat megfogalmazni.

Kaizinger Rita